श्रीमद्भागवत माहात्म्य प्रथमोऽध्यायः

कृष्ण द्वैपायनं वन्दे कृष्णं वन्दे पृथासुतम् ।
सच्चीदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वयं नुमः ॥१॥
यं प्रव्रजन्तमनुपेतमपेकृत्यं द्वैपायनो विरहकातर आजुहाव ।
पुत्रोति तन्मयतया तरवोऽभिनेदुस्तं सर्वभूतहृदयं मुनिमानतोऽस्मि ॥२॥
नैमिषे सूतमासीनभिवाद्य महामतिम् ।
कथामृतरसास्वादकुशलः शौनक्रोऽब्रवीत ॥३॥
शौनक उवाच
अज्ञानध्वान्तविध्वंसकोटिसूर्यसमप्रभ ।
सुताख्याहि कथासारं मम कर्णरसायनम् ॥४॥
भक्तिज्ञानविरागाप्तो विवेको वर्धते महान् ।
मायामोहनिरासश्च वैष्णवेः क्रियते कथम् ॥५॥
इह घोरे कलौ प्रायो जीवाश्चासुरतां गतः ।
क्लेशाक्रान्तस्य तस्यैव शोधने किं परायणम् ॥६॥
श्रेयसां यद्भवेच्छ्रेयः पावनांना च पावनम् ।
कृष्णप्राप्तिकिरं शश्वत्साधनं तद्वदाधुना ॥७॥
चिन्तामणिर्लोकसुखं सुरद्रुः स्वर्गसम्पदम् ।
प्रयच्छति गुरुः प्रीतो वैकुण्ठं योगिदुर्लभम् ॥८॥
सूत उवाच
प्रीतिः शौनक चित्ते ते होते वच्मि विचार्यच ।
सर्वसिद्धान्तनिष्मन्नं संसारभयनाशनम् ॥९॥
भक्त्योवर्धनं यच्च कृष्णसंतोषहेतुकम ।
तदहं तेऽभिधास्यामि सावधानतया श्रृणु ॥१०॥
कालव्यालमुखग्रसत्रासनिर्णाशहेतवे ।
श्रीमद्भागवतं शास्त्रं कलौ कीरेन भाषितम ॥११॥
एतस्मदपरं कित्र्चीन्मनः शुद्ध्यै न विद्यते ।
जन्मात्तरे भवेत्पुण्यं तदा भागवतं लभेत ॥१२॥
परीक्षिते कथां वक्तुं सभायां संस्थिते शुके ।
सुधाकुम्भं गृहीत्वैव देवास्तत्र समागमन ॥१३॥
शुकं नत्वावदन सर्वे स्ककार्यकुशलाः सुराः ।
कथासुधां प्रयच्छस्व गृहीत्वैव सुधामिमाम ॥१४॥
एवं विनिमये जाते सुधा राज्ञा प्रपीयताम ।
प्रपास्यामो वयं सर्वे श्रीमद्भागवतामृतम् ॥१५॥
क्व सुधा क्व कथा लोके क्व काचः क्व मणिर्महान ।
ब्रह्मारातो विचार्यैवं तदा देवात्रजहास ह ॥१६॥
अभक्तांस्तांश्च विज्ञाय न ददौ स कथामृत ।
श्रीमद्भागवती वार्ता सुराणामपि दुर्लभा ॥१७॥
राज्ञो मोक्षं तथा वीक्ष्य पुरा धातातिं विस्मितः ।
सत्यलोक तुलां बद्ध्वाऽतोलयत्साधनान्यजः ॥१८॥
लघून्यनयनि जातानि गौरवेण इदं महत् ।
तदा ऋषिगणाः सर्वे विस्मय परमं ययुः ॥१९॥
मेनिरे भगवद्रूपं शास्त्रं भागवतं कलौ ।
पठनाच्छ्रवणात्सद्यो वैकुण्ठफलदायकम ॥२०॥
सताहेन श्रुतं चैतत्सर्वथा मुक्तिदायकम ।
सनकाद्यैः पुरा प्रोक्तं नारदाय दयापरैः ॥२१॥
यद्यपि बह्मसम्बन्धाच्छुतमेतत्सुरर्षिणा ।

सप्ताहाश्रवणाविधिः कुमारैस्तस्य भाषितः ॥२२॥
शौनक उवाच
लोकविग्रहमुक्तस्य नारदस्यास्थिरस्य च ।
विधिश्रवे कृतः प्रीति संयोगः कुत्र तैः सह ॥२३॥
सूत उवाच
अत्र ते कीर्तयिष्यमि भक्तियुक्तं कथानकम् ।
शुकेन मम यत्प्रोक्तं रहः शिष्यं विचार्य च ॥२४॥
एकदा हि विशालायां चत्वार ऋषयोऽमलाः ।
सत्सगंआर्थ समायाला ददृशुस्तत्र नारदम् ॥२५॥
कुमारा ऊचुः
कथं ब्रह्मान्दीनमुख कृतश्चिन्तातुरो भवान ।
त्वरितं गम्यते कुत्र कुतश्चागमनं तव ॥२६॥
इदानीं शुन्यचित्तोऽसि गतवित्तो यथा जनः ।
तवेदं मुक्तसंगस्य नोचित वद कारणम् ॥२७॥
नारद उवाच
अहं तु पृथिवीं यतो ज्ञात्वा सर्वोत्तमामिति ।
पुष्करं च प्रयागं च काशीं गोदावरीं तथा ॥२८॥
हरिक्षेत्रं कुरुक्षेत्रं श्रारंग सेतुबन्हनम् ।
एवमादिषु तीर्थेषु भ्रममाण इतस्ततः ॥२९॥
नापश्य कुत्रचिच्छर्म मनः संतोषकारकम् ।
कलिनाऽधर्ममित्रेण धरेयं बाधिताधुना ॥३०॥
सत्यं नास्ति तपः शौचं दया दानं न विद्यते ।
उदरम्भरिणो जीवा वराका; कुटभाषिणः ॥३१॥
मन्दाः सुमन्दमतयो मन्दभाग्या ह्युपद्रुताः ।
पाखण्डनिरताः सन्तो विरक्ताः सपरिग्रहाः ॥३२॥
तरुणीप्रभुता गेहे श्याहको बुद्धीदायकः ।
कन्याविक्रयिणो लोभाद्दम्पतीनांच कल्कनम् ॥३३॥
आश्रमा यवनै रुद्धास्तीर्थानि सरितस्तथा ।
देवतायतनान्यत्र दुष्टैर्नष्टानि भुरिशः ॥३४॥
न योगी नैव सिद्धो वा न ज्ञानी सत्क्रियो नरः ।
कलिदावानलेनाद्य साधनं भस्मतां गतम् ॥३५॥
अदृशूला * जनपदाः शिवशुला द्विजातयः ।
कामिन्यः केशशूलिन्यः सम्भवन्ति कलाविह ॥३६॥
एवं पश्यन कलेर्दोषान पर्यटन्नवनीमहम ।
यामुनं तटमापन्नो यत्र लीला हरेरभूत ॥३७॥
तत्राश्चर्य मया दृष्यं श्रुयतां तन्मुनीश्वराः ।
एका तू तरुणी तत्र निषण्णा खिन्नमानसा ॥३८॥
वृद्धौ द्वौ पतितौ पाश्चै निःश्वसन्तावचेतनौ ।
शुश्रुषन्ती पबोधन्ती रुदती च तयोः पुरः ॥३९॥
दशदिक्षु निरिक्षन्ती रक्षितारं निजं वपुः ।
वीज्यमाना शतस्त्रीभिर्बोध्यमाना मुहुर्मुहुः ॥४०॥
दृष्ट्वा दुराद्रतः सोऽहं कौतुकेन तदन्तिकम
मां दृष्टा चोत्थिता बाला विह्वला चाब्रवीद्वचः ॥४१॥
बालोवाच
भो भोः साधो क्षणं तिष्ठ मच्चिन्तामपि नाशय ।
दर्शन तवं लोकस्य सर्वथाघहरं परम् ॥४२॥
बहुधा तव वक्येन दुःखशान्तिर्भविष्यति ।

यदा भाग्यं भवेद्भूरि भवतो दर्शनं तदा ॥४३॥
नारद उवाच
कासि त्वं कविमौचेमा नार्यः काः पद्मलोचनाः ।
वद देवि सविस्तारं स्वस्य दुःखस्य कारणम् ॥४४॥
बालोवाच
अहं भक्तिरिति ख्याता इमौ मे तनयौ मतौ ।
ज्ञानवैराग्यनामानौ कालयोगेन जर्जरौ ॥४५॥
गंगाद्याः सरितश्चेमा मत्सेवार्थ समागताः ।
तथापि न च मे श्रेयः सेवितायाः सुरैरपि ॥४६॥
इदानीं श्रृणु मद्वार्तां सचित्तस्त्वं तपोधन ।
वार्ता मे विततास्प्यस्ति तां श्रुत्वा सुखमावह ॥४७॥
उप्तन्ना द्रविडे सायं वृद्धीं कर्णाटके गता ।
क्वचित्क्वचिन्महाराष्ट्रे गुर्जरे जीर्णतां गता ॥४८॥
तत्र घोरकलेर्योगात्पाखण्डैः खण्डितांगका ।
दुर्बलाह निरं याता पुत्राभ्यां सह मन्दताम ॥४९॥
वृन्दावनं पुनः प्राप्य नवीनेव सुरुपिणी ।
जाताहं युवती साम्यक्म्प्रेष्ठरूपा तू साम्प्रतम् ॥५०॥
इमौ तु शयितावत्र सुतौ मे क्लिश्यतः श्रमात ।
इदं स्थान परित्यज्य विदेश गम्यते मया ॥५१॥
जरठत्वं समायातौ तेन दुःखेन दुःखिता ।
साहं तु तरूणी कस्मात्सुती वृद्धाविमौ कूतः ॥५२॥
त्रयाणां सहचारित्वाद्वैपरित्यं कुतः स्थितम ।
घटते जरठा माता तरूणौ तनयाविति ॥५३॥
अतः शोचामि चात्मानं विस्मयाविष्टमानसा ।
वद योगानिधे धीमनं कारण चात्र किं भवेत ॥५४॥
नारद उवाच
ज्ञानेनात्मनि पश्चामि सर्वमेतत्ववानघे ।
न विषादस्त्वया कार्यो हरिः शं ते करिष्यते ॥५५॥
सुत उवाच
क्षणमात्रेण तज्ज्ञात्वा वाक्यामूचे मुनीश्वरः ॥५६॥
नारद उवाच
श्रृणुष्वावहिता बाले युगोऽयं दारूणः कलिः ।
तेन लुप्तः सदाचारो योगमार्गस्तपांसि च ॥५७॥
जना अगहसुरायन्ते शाठ्यदुष्कर्मकारिणः ।
इह सन्तो विषीदन्ति प्रहृष्यन्ति ह्यासाधवः ।
धत्ते धैर्य तू यो धीमान स धीरः पण्डितोऽथवा ॥५८॥
अस्पृश्यानवलोक्येयं शेषभारकरी धरा ।
वर्षे वर्षे क्रमाज्जाता मंगलं नापि दृश्यते ॥५९॥
न त्वामपि सुतैः साकं कोऽपि पश्याति साम्प्रतम ।
उपेक्षितानुरागान्धैर्जर्जरत्वेन संस्थिता ॥६०॥
वृन्दावनस्य संयोगात्पुनस्त्वं तरुणी नवा ।
धन्य वृन्दावनं तेन भक्तिर्नृत्यति यत्र च ॥६१॥
अत्रेमौ ग्राहकाभावान्न जरामपि मुञ्चत ।
किञ्चिदात्मसुखेनेह प्रसुप्तिर्मन्यतेऽनयोः ॥६२॥
भक्तिरुवाच
कथं परीक्षिता राज्ञा स्थापितो ह्याशुचिः कलिः ।
प्रवृत्ते तू कलौ सर्वसारः कूत्र गातो महान ॥६३॥
करुणापरेण हरिणाप्यधर्मः कथमीक्ष्यते ।

इमं मे संशयं छिन्धि त्वद्वाचा सुखितास्म्यहम् ॥६४॥
नारद उवाच
यदि पृष्टस्त्वया बाले प्रेमतः श्रवणं कुरु ।
सर्व वक्ष्यामि ते भद्रे कश्मलं ते गमिष्यति ॥६५॥
यदा मुकुन्दो भगवान क्ष्मां त्यक्त्वा स्वपदंगतः ।
तद्दीनात्कलिरायातः सर्वसाधनबाधकः ॥६६॥
दृष्टो दिग्विजये राज्ञा दीनवच्छरणं गतः ।
न मया मारणीयोऽयं सारंग इव सारभुक् ॥६७॥
यत्फलं नास्ति तपसा न योगेन समाधिना ।
तत्फलं लभते सम्यक्कलौ केशवकीर्तनात् ॥६८॥
एकाकारं कलिं दृष्ट्वा सारवत्सारनीरसम ।
विशणुरातः स्थापितवान कलिजानां सुखाय च ॥६९॥
कुकर्माचरणात्सारः सर्वतो निर्गतोऽधुना ।
पदार्थाः संस्थिता भुमौ बीजहीनास्तुषा यथा ॥७०॥
विप्रैर्भागवती वार्ता गेहे गेहे जने जने ।
करिता कणलोभेन कथासारस्ततो गतः ॥७१॥
अत्युग्रभूरिकर्माणो नास्तिका रौरवा जनाः ।
तेऽपि तिष्ठन्ति तीर्थेषु तीर्थसारस्ततो गतः ॥७२॥
कामक्रोधमहालोभतृष्णाव्याकुलचेतसः ।
तेऽपि तिष्ठन्ति तपसि तपः सारस्ततो गतः ॥७३॥
मनसश्चाजयाल्लोभाद्दम्भात्पाखण्डसंश्रयात ।
शास्त्रनभ्यसनाच्चैव ध्यानयोगफलं गतम् ॥७४॥
पण्डितास्तु कलत्रेण रमन्ते महिषा इव ।
पुत्रस्योत्पादने दक्षा अदक्षा मुक्तिसाधने ॥७५॥
न हि वैष्णवता कुत्र सम्प्रदायपुरःसरा ।
एवं प्रलयतां प्राप्तो वस्तुसारः स्थले स्थले ॥७६॥
अयं तु युगधर्मो हि वर्तते कस्य दूषणम् ।
अतस्तु पुण्डरीकाक्षः सहते निकटे स्थितः ॥७७॥
सूत उवाच
इति तद्वतनं श्रुत्वा विस्मयं परमं गता ।
भक्तिरूचे वचो भूयः श्रुयतां तच्च शौनक ॥७८॥
भक्तिरुवाच
सुरर्षे त्वं हि ध्नयोऽसि मद्भाग्येन समागतः ।
साधूनां दर्शन लोके सर्वसिद्धिकरं परम् ॥७९॥
जयति जगति मायां यस्य कायाधवस्ते वचनरचनमेकं केवल चाकलय्य ।
ध्रुवपदमपि यातो यत्कृपातो ध्रुवोऽयं सकलकुशलपात्रं ब्रह्मापुत्रं नतास्मि ॥८०॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्मे भक्तिनारदासमागमो नम प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

माहात्म्य . द्वितीयोऽध्यायः

नारद उवाच
वृथा खेदयसे बाले अहो चिन्तातुर कथम ।
श्रीकृष्णचराणामभोजं स्मर दुःखं गमिष्यति ॥१॥
द्रौपदी च परित्राता येन कौरवकश्मलात ।
पालिता गोपसुन्दर्यः स कृष्ण क्वपि नो गतः ॥२॥
त्वं तु भक्तिः प्रिया तस्य सततं प्राणतोऽधिका ।
त्वयाऽहूतस्तु भगवान याति नीचगृहेष्वपि ॥३॥
सत्यदित्रियुगे बोधवैरग्यी मुक्तिसाधकी ।
कली तु केवला भक्तिर्ब्रह्मासायुज्यकरिणी ॥४॥
इति निश्चित्य चिद्रूपः सदूपां त्वां ससर्ज हा ।
परमानन्दचिन्मुर्तिः सुन्दरीं कृष्णवल्लभाम ॥५॥
बदध्वाऽत्र्जांलिं त्वया पृष्टं किं करोमीति चैकदा ।
त्वा तदाऽज्ञापयत्कृष्णो मद्भक्तान पोषयेति च ॥६॥
अंगीकृत त्वया तद्वै प्रसन्नोऽभूद्धारिस्तदा ।
मुक्तिं दासीं ददौ तुभ्यं ज्ञानवैराग्यकाविमौ ॥७॥
पोषणं स्वेन रूपेण वैकुण्ठे त्व करोषि च ।
भूमौ भक्तविपोषाय छायारूपं त्वया कृतम् ॥८॥
मुक्तिं ज्ञानं विरक्तिं च सह कृत्वागत भुवि ।
कृतादिद्वापरस्यन्तं महानन्देन संस्थिता ॥९॥
कलौ मुक्तिः क्षयं प्राप्ता पाखण्डामयपीडिता ।
त्वदाज्ञया गता शीघ्रं वैकुण्ठं पुनरेव सा ॥१०॥
स्मृता त्वयापि चात्रैव मुक्तिरायति याति च ।
पुत्रीकृत्य त्वयेमौ च पार्श्वे स्वस्यैव रक्षिती ॥११॥
उपेक्षातः कलौ मन्दौ वृद्धौ जतौ सुतौ तव ।
तथापि चिन्तां मुत्र्च त्वमुपायं चिन्तयान्महम ॥१२॥
कलिनासदृशः कोऽपि युगो नास्ति वरानने ।
तस्मिंस्त्वां स्थापयिष्यामि गेहे गेहे जने जने ॥१३॥
अन्यधार्मास्तिरस्कृत्य पुरस्कृत्य महोत्सवान ।
तदा नाहं स्थापयिष्यामि गेहे गेहे जने जने ॥१४॥
त्वदन्विताश्च ये जीवा भविष्यन्ति कलाविह ।
पापिनोऽपि गमिष्यन्ति निर्भयं कृष्णमन्दिरम ॥१५॥
येषां चित्ते वसेद्भाक्तिः सर्वदा प्रेमरूपिणी ।
न ते पश्यन्ति कीनाशं स्वप्नेऽप्यमलमूर्तयः ॥१६॥
न प्रेतो न पिशाचो वा राक्षसो वासुरोऽपि वा ।
भक्तियुक्तमनस्कानां स्पर्शने न प्रभुर्भवेत ॥१७॥
न तपोभिर्न वेदैश्च न ज्ञानेनापि कर्मणा ।
हरिहिं साध्यते भक्त्या प्रमाणं तत्र गोपिकाः ॥१८॥
नृणां जन्मसहस्रेण भक्तौ प्रीतिर्हि जायते ।
कलौ भक्तिः कलौ भक्तिर्भक्त्या कृष्णःपुरः स्थितः ॥१९॥
भक्तिद्रोहकरा ये च ते सीदन्ति जगत्त्रये ।
दुर्वासा दुःखमापत्रः पुरा भक्तविनिन्दकः ॥२०॥
अलं व्रतैरलं तीर्थैरलं योगैरलं मखैः ।
अलं ज्ञानकथालापैर्भक्तिरेकैव मुक्तिदा ॥२१॥
सूत उवाच
इति नारदनिर्णीतं स्वमाहात्म्यं निशम्य सा ।

सर्वांगपुष्टिसंयुक्ता नारदं वाक्यमब्रवीत ॥२२॥
भक्तिरुवाच
अहो नारद धन्योऽसि प्रीतिस्ते मयि निश्चला ।
न कदाचिद्विमुञ्चमि चित्ते स्थास्यामि सर्वदा ॥२३॥
कृपालुना त्वया साधो मद्बाधा ध्वंसिता क्षणात ।
पुत्रयोश्चेतना नास्ति ततो बोधया बोधय ॥२४॥
सूत उवाच
तस्या वचः समाकर्ण्य कारूण्यं नारदो गतः ।
तयोर्बोधनमारेभे कराग्रेण विमर्दयन ॥२५॥
मुखं संयोज्य कर्णान्ते शब्दमुच्चैः समुच्चरन ।
ज्ञान प्रबुध्यतां शीघ्रं रे वैराग्य प्रबुध्यताम ॥२६॥
वेदवेदान्तघोषेश्च गीतापाठैर्मुहूर्मुहः ।
बोध्यमनौ तदा तेन कथंचिच्चेत्थिती बलात ॥२७॥
नेत्रौरनवलोकन्ती जृम्भन्ती सालसावुभौ ।
बकवत्पालिती प्रायः शुष्ककाष्ठासमांगकौ ॥२८॥
क्षुत्क्षामौ तौ निरिक्ष्यैव पुनः स्वापपरायणौ ।
ऋषिश्चिन्तापरो जातः किं विधेय मयेति च ॥२९॥
अहो निद्रा कथं यति वृद्धात्वं च महत्तरम ।
चिन्तयन्निति गोविन्द स्मारयामास भार्गव ॥३०॥
व्योमवाणी तदैवाभून्मा ऋषे खिद्यतमिति ।
उद्यमः सफलस्तेऽयं भविष्यति न संशयः ॥३१॥
एतदर्थं तु सत्कर्म सुरर्षे त्वं समाचर ।
तत्ते कर्माभिधास्यन्ति साधवः साधुभूषणाः ॥३२॥
सत्कर्मणि कृते तस्मिन सनिद्रा वृद्धातानयोः ।
गमिष्यति क्षणाद्भक्तिः सर्वतः प्रसरिष्यति ॥३३॥
इत्याकाशवचः स्पष्टं तत्सवैरपि विश्रुतम ।
नारदो विस्मयं लेभे नेदं ज्ञानमिति ब्रुवन ॥३४॥
नारद उवाच
अनयाऽऽकाशवाण्यपि गोप्यत्वेन निरूपितम् ।
किं वा तस्याधनं कार्यं येन कार्यं भवेत्तयोः ॥३५॥
क्वभविष्यन्तिसन्तस्ते कथं दास्यन्ति साधनम ।
मयात्र किं प्रकर्तव्यं यदुक्तं व्योमभाषया ॥३६॥
सूत उवाच
तन्न द्वावपि संस्थाप्य निर्गतो नारदो मुनिः ।
तीर्थं तीर्थं विनिष्क्रम्य पृच्छन्मार्गे मुनीश्वरान ॥३७॥
वृतान्तः श्रुयते सर्वैः किंचिन्निश्चित्य नोच्यते ।
असाध्यं केचन प्रोचुर्दुर्ज्ञेयमिति चापरे ।
मुकीभूतास्तथान्ये तु कियन्तस्तु पलायिताः ॥३८॥
हाहाकारो महानासीत्त्रैलोक्ये विस्मयावहः ।
वेदवेदान्तघोर्षेश्च गीतापाठैर्विबोधतम् ॥३९॥
भक्तिज्ञाविरागाणां नोदतिष्ठित्त्रिकं युदा ।
उपायो नापरोऽस्तीति कर्णे कर्णेऽजपत्रजनाः ॥४०॥
योगिना नारदेनापि स्वयं न ज्ञायते तु यत ।
तत्कथं शक्यतो वक्तुमितरैरिह मानुषैः ॥४१॥
एवमृतिगणैः पुष्टेनिर्वायोक्तं दुरासदम ॥४२॥
ततश्चिन्तातुरः सोऽथं बदरीवनमागतः ।
तपश्चरामि चात्रेत्रि तदर्थं कृतनिश्चयः ॥४३॥

तावद्ददर्श पुरतः सनकादिन्मुनीश्वरान ।
कोटिसूर्यसमाभासानुवाच मुनिसत्तमः ॥४४॥
नारद उवाच
इदानीं भूरिभाग्येन भवद्भिः संगमोऽभवत ।
कुमारा ब्रुवतां शीघ्रं कृत्वा ममोपरि ॥४५॥
भवन्तो योगिनः सर्वे बुद्धिमन्तो बहुश्रुताः ।
पञ्चहायनसंयुक्ताः पूर्वेषामपि पूर्वजाः ॥४६॥
सदा वैकुण्ठनिलया हरिकीर्तनतप्तराः ।
लीलामृतरसोन्मत्ताः कथामात्रकजीविनः ॥४७॥
हरिःशरणमेवं हि नित्यं येषां मुखे वचः ।
अतः कालसमादिष्ठा जरा युष्मान्न बाधते ॥४८॥
येषां भ्रूभगंमात्रेण द्वारपालौ हरेः पुरा ।
भूमौ निपतितौ सद्यो यत्कृपातः पुरं गतौ ॥४९॥
अहो भाग्यस्य योगेन दर्शनं भवतमिह ।
अनुग्रहस्तु कर्तव्यो मयि दीने दयपरैः ॥५०॥
अशरीरगिरोक्तं यत्तत्किं साधनमुच्यताम ।
अनुष्ठेयं कथं तावत्प्रब्रुवन्तु सविस्तरम् ॥५१॥
भक्तिज्ञानविरागांणां सुखमुत्पद्यते कथम ।
स्थापनं सर्ववर्णेषु प्रेमपूर्वं प्रयत्नतः ॥५२॥
कुमारा ऊचुः
मा चिन्तां कुरु देवर्षे हर्षं चित्ते समावह ।
उपायः सुखसाध्योऽत्र वर्तते पूर्व एव हि ॥५३॥
अहो नारद धन्योऽसि विरक्तांना शिरोमणिः ।
सदा श्रीकृष्णदासानामग्रणीर्योगभास्करः ॥५४॥
त्वयि चित्रं न मन्तत्व्यं भक्त्यांर्थमनुवर्तिनि ।
घटते कृष्णदासस्य भक्तेः संस्थापना सदा ॥५५॥
ऋषिभिर्बहवो लोके पन्थानः प्रकटीकृताः ।
श्रमसाध्याश्च ते सर्वे प्रायः स्वर्गफलप्रदाः ॥५६॥
वैकुण्ठसाधकः पन्थाः स तु गोप्यो हि वर्तते ।
तस्योपदेष्टा पुरुषः प्रायो भाग्येन लभ्यते ॥५७॥
सत्कर्म तव निर्दिष्टं व्योमवाचा तु यत्पुरा ।
तदुच्यते श्रृणुष्वाद्य स्थिरचित्तः प्रसन्नधीः ॥५८॥
द्रूव्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ।
स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च ये तु कर्मविसूचकाः ॥५९॥
सत्कर्मसूचको नूनं ज्ञानयज्ञः स्मृतो बुधैः ।
श्रीमद्भागवतालापः स तु गीतः शुकादिभिः ॥६०॥
भक्तिज्ञानविरागाणां तद्घोषेण बलं महत ।
व्रजिष्यति द्वयोः कष्टं सुखं भक्तेर्भविष्यति ॥६१॥
प्रलयं हि गमिष्यन्ति श्रीमद्भागवतध्वनेः ।
कलेर्दोष इमे सर्वे सिंहशब्दाद् वृका इव ॥६२॥
ज्ञानवैराग्यसंयुक्ता भक्तिः प्रेमरसावहा ।
प्रतिगेहं प्रतिजनं ततः क्रीडां करिष्यति ॥६३॥
नारद उवाच
वेदवेदान्तघोर्षैश्च गीतापाठैः प्रबोधितम ।
भक्तिज्ञानविरागाणां नोदतिष्ठत्त्रिकं यदा ॥६४॥
श्रीमद्भागवतालापात्तत्कथं बोधमेष्यति ।
तत्कथासु तु वेदार्थः श्लोके श्लोके पदे पदे ॥६५॥

छिन्दन्तु संशयं ह्येनं भवन्तोऽमोघदर्शनाः ।
विलम्बो नात्र कर्तव्यः शरणागतवत्सलाः ॥६६॥
कुमारा ऊचुः
वेदोपनिषदां साराज्जाता भागवती कथा ।
अत्युत्तमा ततो भाति पृथग्भृता फलाकृतिः ॥६७॥
आमूलाग्रं रसास्तिष्ठन्नास्ते न स्वाद्यते यथा ।
स भूयः संपृथग्भूतः फले विश्वमनोहरः ॥६८॥
यथा दुग्धे स्थितं सर्पिनं स्वादायोपकल्पते ।
पृथग्भूतं हि तद्गव्यं देवानां रसवर्धनम ॥६९॥
इक्षुणामपि मध्यान्तं शर्करा व्याप्य तिष्ठति ।
पृथग्भूता च सा मिष्टा तथा भागवती कथा ॥७०॥
इदं भागवतं नाम पुराणं ब्रह्मासम्मितम ।
भक्तिज्ञानविरागाणां स्थापनाय प्रकाशितम ॥७१॥
वेदान्तवेदसुस्नाते गीताया अपि कर्तरि ।
परितापवति व्यासे मुह्यात्यज्ञानसागरे ॥७२॥
तदा त्वया पुरा प्रोक्तं चतुः श्लोकसमन्वितम ।
तदीयश्रवणात्सद्यो निर्बाधो बादरायणः ॥७३॥
तत्र ते विस्मयः केन यतः प्रश्नकरो भवान ।
श्रीमद्भागवतं श्राव्यं शोकदूःखविनाशनम ॥७४॥
नारद उवाच
यद्दूशनं च विनिहन्त्यशुभानि सद्यः श्रेयस्तनोति भवदुःखदवार्दितानाम ।
निःशेषशेषमुखगीतकथैकपानाः प्रेमप्रकाशकृतये शरणं गतोऽस्मि ॥७५॥
भाग्योदयेन बहुजन्मसमर्जितेन सत्संगमं च लभते पुरुषो यदा वै ।
अज्ञानहेतुकृतमोहमदान्धकार नाशंविधाय हि तदोदयते विवेकः ॥७६॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहत्म्ये कुमारनारदसंवादो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

माहात्म्य . तृतीयोऽध्यायः

नारद उवाच
ज्ञानयज्ञं करिष्यामि शुकशास्त्रकथोज्ज्वलम् ।
भक्तीज्ञानविरागाणां स्थापनार्थं प्रयत्नतः ॥१॥
कुत्र कार्यो मया यज्ञः स्थलं तद्वाच्यतामिह ।
महिमा शुकशास्त्रस्य वक्तव्यो वेदपारगैः ॥२॥
कियद्भिर्दिवसैः श्राव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
को विधिस्तत्र कर्तव्यो ममेदं ब्रुवतामितः ॥३॥
कुमारा ऊचुः
श्रृणु नारद वक्ष्यामो विनम्राय विवेकिने ।
गंगाद्वारसमीपे तु तटमानन्दनामकम् ॥४॥
नानाऋषिगणैर्जुष्ट देवसिद्धनिषेवितम ।
नानातरुलताकीर्ण नवाकोमलवालुकम ॥५॥
रम्यमेकान्तदेशस्थं हेमपद्मसुसौरभम ।
यत्समीपस्थजीवांना वैर चेतासि न स्थितम ॥६॥
ज्ञानयज्ञस्त्व्स्या तत्र कर्तव्यो ह्याप्रयत्नतः ।
अपूर्वरसरूपा च कथा तत्र भविष्यति ॥७॥
पुरःस्थं निर्बलं चैव जराजीर्णकलेवरम् ।
तद्द्वयं च पुरस्कृत्य भक्तिस्तत्रागमिष्यति ॥८॥
यत्र भागवती वार्ता तत्र भक्त्यांदिक व्रजेत ।
कथाशब्दं समाकर्ण्य तत्त्रिकं तरुणायते ॥९॥
सूत उवाच
एवमुक्त्वा कुमारास्ते नारदेन समं ततः ।
गंगातटं समाजग्मुः कथापानाय सत्वराः ॥१०॥
यदा यातास्तटं ते तु तदा कोलाहलोऽप्यभुत ।
भुर्लोके देवलोके च ब्रह्मालोके तथैव च ॥११॥
श्रीभागवतपीयुषपानाय रसलम्पटाः ।
धावन्तोऽप्याययुः सर्वे प्रथमं ये च वैष्णवाः ॥१२॥
भृगुर्वसिष्ठश्च्यवनश्च गौतमो मेधातिथिर्देवलदेवरातौ ।
रामस्तथा गाधिसुश्चशाकलो मृकण्डुपुत्रातित्रिजपिप्पलादाः ॥१३॥
योगेश्वरौ व्यासपराशरौ च छायाशुको जाजलिजह्नुमुख्याः ।
सरेऽप्यमी मुनिगणा ; सहपुत्रशिष्याः स्वस्त्रीभिरराययुरतिप्रणयेन युक्ताः ॥१४॥
वेदान्तानि च वेदाश्च मन्त्रास्तन्त्रा ; समूर्तयः ।
दशसप्तपुराणानि षट्शास्त्राणि तथाऽऽययूः ॥१५॥
गंगाद्याः सरितास्तत्र पुष्करांदिसरांसि च ।
क्षेत्राणि च दिशः सर्वा दण्डकादिवनानि च ॥१६॥
नगादयो ययुस्तत्र देवगन्धर्वदानवाः ।
गुरुत्वात्तत्र नायातान्भृगुः सम्बोध्य चानयत ॥१७॥
दीक्षिता नारदेनाथ दत्तमासनमुत्तमम ।
कुमारा वन्दिताः सर्वैर्निषेदुः कृष्णतत्पराः ॥१८॥
वैष्णवाश्च विरक्ताश्च न्यासिनो ब्रह्माचारिणः ।
मुखभागे स्थितास्ते च तदग्रे नारदः स्थितः ॥१९॥
एकभागे ऋशिगणास्तदन्यत्र दिवैकसः ।
वेदोपनिषदोऽन्तत्र तीर्थान्यित्र स्त्रियोऽन्यतः ॥२०॥
जयशब्दो नमःशब्द शंखशब्दस्तथैव च ।
चूर्णलाजाप्रसुनाना निक्षेपः सुमहानभूत ॥२१॥
विमानानि समारुह्या कियन्तो देवनायकाः ।

कल्पवृक्षप्रसुनैस्तान सर्वास्तस्त्र समाकिरन ॥२२॥
सुत उवाच
एवं तेष्वेकचित्तेषु श्रीमद्भगवतस्य च ।
माहात्म्यमुचिरे स्पष्ट नारदाय महात्मने ॥२३॥
कुमारा ऊचुः
अथ ते वर्ण्यतेऽस्माभिर्महिमा शुकशास्त्रजः ।
यस्य श्रवणमात्रेण मुक्तिः करतले स्थिता ॥२४॥
सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत ॥२५॥
ग्रन्थोऽष्टादशसाहस्त्रो द्वादशस्कन्धसम्मितः ।
परिक्षिच्छुकसंवादःश्रृणु भागवंत च तत ॥२६॥
तावत्संसारचक्रेऽस्मिन भ्रमतेऽज्ञानतः पुमान ।
यावत्कर्णगता नास्ति शुकशास्त्रकथा क्षणम् ॥२७॥
किं श्रुवैर्बहुभिः शास्त्रैः पुराणैश्च भ्रमावहैः ।
एकं भागवतं शास्त्रं मुक्तिदानेन गर्जति ॥२८॥
कथा भागवतस्यापि नित्यं भवति यदगृहे ।
तदगृहं तीर्थरूपं हि वसतां पापनाशनम ॥२९॥
अश्वमे धाह्यस्त्राणि वाजपेयशतानि च ।
शुकशास्त्रकथायाश्च कलां नार्हन्ति षोडशीम ॥३०॥
तावत्पापानि देहेऽस्मिन्निवसन्ति तपोधनाः ।
यावन्न श्रुयते सम्यक श्रीमद्भागवतं नरैः ॥३१॥
न गंगा न गया काशी पुष्करं न प्रयागकम ।
शुकशास्त्रकथायाश्च फलेन समतां नयेत ॥३२॥
श्लोकार्धं श्लोकपादं वा नित्यं भागवतोद्भवम ।
पठस्व स्वमुखेनैव यदीच्छसि परां गतिम ॥३३॥
वेदादिर्वेदमाता च पौरुषं सुक्तमेव च ।
त्रयी भागवतं चैव द्वादशाक्षर एव च ॥३४॥
द्वादशात्मा प्रयागश्च कालः संवत्सरात्मकः ।
ब्राह्मणाश्चाग्निहोत्रं च सुरभिर्द्वदशी तथा ॥३५॥
तुलसी च वसन्तश्चपुरुषोत्तम एव च ।
एतेषां तत्वतः प्राज्ञैर्न पृथग्भाव इष्यते ॥३६॥
यश्च भागवंत शास्त्रं वाचयेदर्थतोऽनिशम ।
जन्मकोटिकृतं पापं नश्यते नात्र संशयः ॥३७॥
श्लोकार्धं श्लोकपादं वा पठेद्भागवतं च यः ।
नित्यं पुण्यमवाप्नोपि राजसुयाश्वमेधयोः ॥३८॥
उक्तं भागवंत नित्यं कृतं च हरिचिन्तनम ।
तुलसीपोषणं चैव धेनुनां सेवनं समम ॥३९॥
अन्तकाले त्य येनैव श्रुयते शुकशास्त्रवाक ।
प्रीत्या तस्यैव वैकुण्ठं गोविन्दोऽपि प्रयच्छति ॥४०॥
हेमसिंहयुतं चैतद्वैष्णवाय ददाति च ।
कृष्णेन सह सायुज्यं स पूमांल्लभते ध्रुवम ॥४१॥
आजन्ममात्रमपि येन शठेन किंचिच्चित्तं विधाय शुकशास्त्रकथा न पीता ।
चाण्डालवच्च खरवद्बत तेन नीतं मिथ्या स्वजन्न जननी जनिदुःखभाजा ॥४२॥
जीवच्छवो निगदितः स तु पापकर्मा येन श्रुतं शुककथावचनं किंचित ।
धिक तं नरं पशुसमं भुवि भाररुप मेवं वदन्ति दिवि देवसमाजमुख्याः ॥४३॥
दुर्लभैव कथा लोके श्रीमद्भागवतोद्भवा ।
कोटिजन्मसमुत्थेन पुण्यनैव तु लभ्यते ॥४४॥

तेन योगनिधे धीमन श्रोतव्या सा प्रयत्नतः ।
दिनानां नियमो नास्ति सर्वदा श्रवणं मतम ॥४५॥
सत्यने ब्रह्माचर्येण सर्वदा श्रवणं मतम ।
अशक्यत्वात्कलौ बोध्यो विशेषोऽत्रशुकाज्ञया ॥४६॥
मनोवृत्तिजयश्चैव नियमाचरण तथा ।
दीक्षां कर्तुमशक्यत्वात्सप्ताहश्रवणं मतम ॥४७॥
श्रद्धातः श्रवणे नित्यं माघे तावद्धि यत्फलम ।
तत्फलं शुकदेवेन सप्ताहश्रवणे कृतम ॥४८॥
मनसश्चांजयाद्रोगात्पुंसां चैवायुषः क्षयात ।
कलेर्दोषबहुत्वाच्च सप्ताहश्रवणं मतम ॥४९॥
यत्फलं नास्ति तपसा न योगेन समाधिना ।
अनायासेन तत्सर्वं सागाहश्रवणे लभेत ॥५०॥
यज्ञाद्गर्जति सप्ताहः सप्ताहो गर्जति व्रतात ।
तपसो गर्जति प्रोच्चैस्तीर्थान्नित्यं हि गर्जति ॥५१॥
योगाद्गर्जति सप्ताहो ध्यानाज्ज्ञानाच्च गर्जति ।
किं ब्रूमो गर्जनं तस्य रे रे गर्जति गर्जति ॥५२॥
शौनक उवाच
साश्चर्यमेत्कथितं कथानकं ज्ञानादिधर्मान विगणय्य साम्प्रतम ।
निःश्रेयसे भागवतं पुराणं जातं कुतो योगविदादिसुचकम ॥५३॥
सुत उवाच
यदा कृष्णो धरां त्यक्त्वा स्वपदं गन्तुमुद्यतः ।
एज्कादशं परिश्रुत्याप्युद्धवो वाक्यमब्रवीत ॥५४॥
उद्धव उवाच
त्वंतु यास्यसि गोविन्द भक्तकार्य विधाय च ।
मच्चित्ते महती चिन्ता तां श्रुत्वा सुखमावह ॥५५॥
आगातोऽयं कलिर्घोरों भविष्यन्ति पुनः खलाः ।
तत्सगेनैव सन्तोऽपि गमिष्यन्त्युग्रतां यदा ॥५६॥
तदा भारवती भूमीर्गोरूपेयं कमाश्रयेत ।
अन्यो न दृश्यते त्राता त्वत्तः कमललोचन ॥५७॥
अतः सत्सु दयां कृत्वा भक्तवत्सल मा व्रज ।
भक्तार्थं सगुणो जातो निराकारोऽपि चिन्मयः ॥५८॥
त्वद्वियोगेन ते भक्ताः कथं स्थास्यान्ति भूतले ।
निर्गुणोपासने कष्टमतः किंचिद्विचारय ॥५९॥
इत्युद्धववचः श्रुत्वा प्रभासेऽचिन्तयद्धरी ।
भक्तावलम्बनार्थाय किम विधेयं मयेचि च ॥६०॥
स्वकीयं यद्भवेत्तेस्तज्ज भागातेऽदधात ।
तिरोधाय प्रविष्टोऽयं श्रीमद्भागवतार्णवम ॥६१॥
तेनेयं वांगयी मूर्तीः प्रत्यक्षा वर्तते हरेः ।
सेवनाच्छ्रवणात्पाठाद्दर्शनात्पापनाशिनी ॥६२॥
सप्ताह श्रवणं तेन सर्वेभ्योऽप्यधिकं कृतम ।
साधनानि तिरस्कृत्य कलौ धर्मोऽयमीरितः ॥६३॥
दूखदाग्रिद्र्यदौर्भग्यिपापप्रक्षालनाय च ।
कामक्रोधजयार्थं हि कलौ धर्मोऽयमीरितः ॥६४॥
अन्यथा वैष्णवी माया देवैरपि सुदुस्त्यजा ।
कथं त्याज्या भवेत्पुम्भिः सप्ताहोऽतः प्रकीर्तितः ॥६५॥
सूत उवाच
एवं नगाहश्रवणोरुधर्मे प्रकाश्यमाने ऋषिभिः सभायाम ।

आश्चर्यमेकं समभूत्तदानीं तदुच्यते संश्रृणु शौनक त्वम ॥६६॥
भक्तिः सुतौ तौ तरूणौ गृहीत्वा प्रेमौकरूपा सहसाऽऽविरासीत ।
श्रीकृष्ण गोविन्द हरे मुरारे नाथेति नामानि मुहुर्वदन्ती ॥६७॥
तां चांगतां भागवतार्थभुषां सुचारुवेषां ददृशुः सदस्याः ।
कथं प्रविष्टा कथमागतेयं मध्ये मुनीनामिति तर्कयन्तः ॥६८॥
ऊचुः कुमारा वचनं तदानीं कथार्थतो निष्पतिताधुनेयम ।
एवं गिरः सा ससुता निशम्य सनत्कुमारं निजगाद नम्रा ॥६९॥
भक्तिरुवाच भवद्भद्यैव कृतास्त्मि पुष्टा कलिप्रणष्टापि कथारसेन ।
काहं तु तिष्ठाम्यधुना ब्रुवन्तु ब्राह्मा इदं तां गिरमुचिरे ते ॥७०॥
भक्तेषु गोविन्दसरुपकत्री प्रेमैकधत्रीं भवरोगहन्त्री ।
सा त्वं च तिष्ठस्व सुधैर्यसंश्रया निरन्तरं वैष्णवमानसानि ॥७१॥
ततोऽपि दोषोः कलिया इमे त्वां द्रष्टुं न शक्ताः प्रभवोऽपि लोके ।
एवं तदाज्ञावसरेऽपि भक्ति स्तदा निषण्णा हरिदासचित्ते ॥७२॥
सकलभुवनमध्ये निर्धनास्तेऽपि धन्या निवसाति हृदि येषां श्रीहरेर्भक्तिरेका ।
हरिरपि निजलोकं सर्वथातो विहाय प्रविशाति हृदि तेषां भक्तिसुत्रोपनब्द्धः ॥७३॥
ब्रुमोऽद्य ते किमधिकं महिमानमेवं ब्रह्मात्मकस्य भुवि भागवताभिधस्य ।
यत्संश्रयान्निगदिते लभते सुवत्का श्रोतापि कृष्णसमतामलमन्यधर्मैः ॥७४॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतामात्म्ये भक्तिकष्टनिवर्तनं नाम तृतीयोऽध्यायं ॥३॥

माहात्म्य . चतुर्थोऽध्यायः

सूत उवाच
अथ वैष्णवचित्तेषु भक्तिमलौकीकीम ।
निजलोकं परित्यज्य भगवान भक्तवत्सलः ॥१॥
वनमाली घनश्यामः पीतवासा मनोहरः ।
कात्र्चीकलापरुचिरो लसन्मुकुटकुण्डलः ॥२॥
त्रिभंगललितश्चारुकौस्तुभेन विराजितः ।
कोटिमन्मथलावण्यो हरिचन्दनचर्चितः ॥३॥
परमानन्दचिन्मूर्तिर्मूधूरो मुरलीधरः ।
आविवेश स्वभक्तांनां हृदयान्समलानि च ॥४॥
वैकुण्ठवासिनो ये च वैष्णवा उद्धवादयः ।
तत्काथाश्रवणार्थं ते गूढरूपेण संस्थिताः ॥५॥
तदा जयजयारावो रसपुष्टिरलौकिकी ।
चूर्णप्रसूनवृष्टिश्च मुहूः शंखरवोऽप्यभुत ॥६॥
तत्सभासंस्थितानां च देहगेहात्मविस्मृतिः ।
दृष्ट्वा च तन्मयावस्थां नारदो वाक्यमब्रवीत ॥७॥
अलौकिकोऽयं महिमा मुनीश्वराः सप्ताहजन्योऽद्य विलोकितो मया ।
मूढाः शठा ये पशुपक्षिणोऽत्र सर्वेऽपि निष्पापतमा भवन्ति ॥८॥
अतो नृलोके ननु नास्ति किंचिचित्तस्य शोधाय कलौ पवित्रम ।
अघौघविध्वंसकरं तथैव कथासमानं भुवि नास्ति चान्यत ॥९॥
के के विशुद्धन्ति वदन्तु मह्यं सप्ताहयज्ञेन कथामयेन ।
कृपालुभिर्लोकहितं विचार्य प्रकाशितः कोऽपि नवीनमार्गः ॥१०॥
कुमार ऊचुः
ये मानवाः पापकृतस्तु सर्वदा सदा दुराचाररता विमार्गगाः ।
क्रोधाग्निदग्धा कुटिलाश्च कामिनः सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥११॥
सत्येन हीनाः पितृमातृदूषकास्तृष्णाकुलाश्चाश्रमधर्मवर्जिताः ।
ये दाम्भिका मत्सरिणोऽपि हिंसकाः सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥१२॥
पत्र्चोग्रपापाश्छलछद्मकारिणः क्रूराः पिशाचा इव निर्दयाश्च ये ।
ब्रह्मस्वपुष्टा व्यभिचारकारिणः सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥१३॥
कायेन वाचा मनम्सापि पातकं नित्यं प्रकुर्वन्ति शठा हठेन ये ।
परस्वपुष्टा मलिना दुराशयाः सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥१४॥
अत्र ते कीर्तयिष्याम इतिहासं पुरातनम ।
यस्य श्रवणमात्रेण पापहानिः प्रजायते ॥१५॥
तुगंभद्रातटे पूर्वमभूत्पत्तनमुत्तमम ।
यत्र वर्णाः स्वधर्मेण सत्यसत्कर्मतत्पराः ॥१६॥
आत्मदेवः पुरे तस्मिन सर्ववेदविशारदः ।
श्रौतस्मार्तेषु निष्णातो द्वितीय इव भास्कर ॥१७॥
भिक्षुको वित्तवाँल्लोके तत्प्रिय धुन्धुली स्मृता ।
स्वावाक्यस्थापिका नित्यं सुन्दरी सुकुलोद्भवा ॥१८॥
लोकवार्तारता क्रूरा प्रायशो बहुजल्पिका ।
शूरा च गृहकृत्येषु कृपणा कलहप्रिय ॥१९॥
एवं निवसतोः प्रेम्णा दम्पत्यो रममाणयोः ।
अर्थाः कामाअस्तयोरासन्न सुखाय गृहादिकम ॥२०॥
पश्चाद्धर्माः समारब्धास्ताभ्यां संतानहेतवे ।
गोभाहिरण्यवंसांसि दीनेभ्यो यच्छतः सदा ॥२१॥
धनार्धं धर्ममार्गण ताभ्यां नीतं तथापि च ।

नपुत्रो नापि वा पुत्री ततश्चीन्तातुरो भृशम ॥२२॥
एकदा स द्विजो दुःखाद गृहं त्यक्त्वा वनं गतः ।
मध्याह्ने तृषितो जातस्तडाग समुपेयिवान ॥२३॥
पीत्वा जलं निषण्णस्तु प्रजादुः खेन कर्शितः ।
मुहूर्तादपि तत्रैव संन्यासी कश्चिदागतः ॥२४॥
दृष्टा पीतजलं तं तु विप्रो यातस्तदन्तिकम ।
नत्वा च पादयोस्त्स्य निःश्वसन संस्थितः पुरः ॥२५॥
यतिरुवाच
कथं रोदिषि विप्र त्वं का ते चिन्ता बलीयसी ।
वद त्वं सत्वरं मह्यां स्वस्य दुःखस्य कारणम ॥२६॥
ब्राह्मण उवाच
किं ब्रवीमि ऋषे दुःखं पुर्वपापेन संचितम ।
मदीयाः पुर्वजास्तोयं कवोष्णमुपभुज्जाते ॥२७॥
मद्दत्तं नैव गृह्णन्ति प्रीत्या देवा द्विजातयः ।
प्रजादुःखेन शुन्योऽहं प्राणोंस्त्यक्तुमिहागतः ॥२८॥
धिग्जीवितं प्रजाहिनं धिग्गृहं च प्रजां विना ।
धिग्धनं चानपत्यस्य धिक्कुलं संततिं विना ॥२९॥
पाल्यते या मया धेनुः सा वन्ध्या सर्वथा भवेत ।
यो मया रोपितो वृक्षः सोऽपि वन्ध्यत्वमाश्रयेत ॥३०॥
यत्फलं मदगृहायातं तच्च शीघ्रं विनश्यति ।
निर्भाग्यस्यानपत्यस्य किमतो जीवितेन मे ॥३१॥
इत्युक्त्वा स रुदोच्चैस्तत्पार्श्वं दुःखपीडितः ।
तदा तस्य यतोश्चित्ते करुणाभ्रुद्ररीयतसी ॥३२॥
तद्भालाक्शरमलां च वाचयामास योगवान ।
सर्वं ज्ञात्वा यतिः प्रश्चाद्विप्रमुचे सविस्तरम ॥३३॥
यातिरुवाच मुत्र्चाज्ञानं प्रजारुपं बालिष्ठा कर्मणो गतिः ।
विवेकं तु समासाद्य त्यज संसारवासनाम ॥३४॥
श्रृणु विप्र मया तेऽद्य प्रारब्धं तु विलोकितम ।
सप्तजन्मावधि तिव पुत्रो नैव च नैव च ॥३५॥
संततेः सगरो दुःखमवापागं पुरा तथा ।
रे मुत्र्चाद्य कुटुम्बाशां संन्यासे सर्वथा सुखम ।\३६॥
ब्राह्मण उवाच
विवेकेन भवेक्ति मे पुत्रं देहि बलदपि ।
नो चेत्त्यजाम्यहं प्राणांस्त्वदग्रे शोकमूर्च्छितः ॥३७॥
पुत्रदिसुखहीनोऽयं संन्यासः शुष्क एव ही ।
गृहस्थः सरसो लोके पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥३८॥
इति विप्रग्रहं दृष्टवा प्राब्रवीत्स तपोधनः ।
चित्रकेतुर्गतः कष्टं विधिलेखाविमार्जनात ॥३९॥
न यास्यसि सुखं पत्राद्य्था दैवहतोद्यमः ।
अतो हठेन युक्तोऽसि ह्यार्थिनं किं वदाम्यहम ॥४०॥
तस्याग्रहं समालोक्य फलमेकं स दत्तवान ।
इदं भक्षय पत्न्या त्वं ततः पुत्रो भविष्यति ॥४१॥
सत्य शौचं दया दानमेकभक्तं तु भोजनम ।
वर्षावधि स्त्रिया कार्यं तेन पुत्रोऽतिनिर्मलः ॥४२॥
एकमुक्त्या ययौ योगी विप्रस्तु गृहमागतः ।
पन्त्याः पाणौ फलं दत्वा स्वयं यातस्तु कुवाचित ॥४३॥
तरुणी कुटिला तस्य सख्यग्रे च रुरोद ह ।

अहो चिन्ता ममोत्पन्ना फलं चाहं भक्षये ॥४४॥
फलभक्षे णगर्भ :स्त्याद्गर्भे पोत्स्ववृद्धिता।
स्वल्पभक्षं ततोऽशक्तिर्गुकार्यं कथं भवेत ॥४५॥
दैवादधाटे व्रजेदग्रामे पलायेद्गर्भिणी कथम ।
शुकवन्निवसेद्गर्भस्तं कुक्षेः कथमुत्सृजेत ॥४६॥
तिर्यक्वेदागतो गर्भस्तदा मे मरणं भवेत ।
प्रसूतौ दारूणं दुःखं सुक्कुमारी कथं सहे ॥४७॥
मन्दायां मयि सर्वस्व ननान्दा संहरेत्तदा ।
सत्यशौचादिनियमओ दुराराध्यः स दृश्यते ॥४८॥
लालने पालने दुःखं प्रसूतायाश्च वर्तते ।
वन्ध्या वा विधवा नारी सुखिनी चिति मे मतिः ॥४९॥
एवं कुतर्कयोगेन तत्फलं नैव भक्षितम ।
पत्या पृष्ट फलं भुक्तं भुक्तं चेति तयेरितम ॥५०॥
एकदा भगिनी त्स्यास्तदगृहंस्वेच्छयाऽऽगता ।
तदग्रे कथितं सर्वं चिन्तेयं महती हि मे ॥५१॥
दुर्बला तेन दुःखेन ह्यानुजे करवाणि किम ।
साब्रवीन्मम गर्भोऽस्ति तं दास्यामि प्रसूतितः ॥५२॥
तावत्कालं सगर्भेव गुप्ता तिष्ठ गृहे सुखम ।
वित्तं त्वं मत्पतेर्यच्छ स ते दास्यति बालकम ॥५३॥
षाण्मासिको मृतो बाल इति लोको वदिष्यति ।
तं बालं पोषयिष्यमि नित्यमागत्य ते गृहि ॥५४॥
फलमर्पय धेन्वै त्वं परिक्षार्थ तु साम्प्रतम ।
तत्तदाचरितं सर्वं तथैव स्त्रीस्वभावतः ॥५५॥
अथ कालेन सा नारी प्रसूता बालकं तदा ।
आनीय जनमो बालं रहस्ये धुन्धुलीं ददौ ॥५६॥
तया च कथितं भर्त्रे प्रसूतः सुखमर्भकः ।
लोकस्य सुखमुत्पन्नमात्मदेवप्रजोदयात ॥५७॥
ददौ दानं द्विजातिभ्यो जातकर्म विधाय च ।
गीतवादित्रघोषोभुत्तदद्वारे मंगलं बहु ॥५८॥
भर्तुरग्रेऽब्रवीद्वाक्यं स्तन्य नास्ति कुचे मम ।
अन्यस्तन्येन निर्दुग्धा कथं पुष्णामि बालकम ॥५९॥
मत्स्वसुश्च प्रसूताया मृतो बालस्तु वर्तते ।
तामाकार्य गृहे रक्ष सा तेऽर्भ पोषयिष्यति ॥६०॥
पतिना तत्कृतं सर्व पुत्ररक्षणहेतवे ।
पुत्रस्य धुन्धकारीति नाम मात्रा प्रतिष्ठितम ॥६१॥
त्रिमासे निर्गते चाथ सा धेनुः सुषुवेऽर्भकम ।
सर्वांगसुन्दरं दिव्यं निर्मलं कनकप्रभम ॥६२॥
दृष्ट्वा प्रसन्नो विप्रस्तु संस्कारान स्वयमादधे ।
मत्वाऽऽश्चर्यं जनाः सर्व दिदृक्षार्थ समागताः ॥६३॥
भाग्योदयोऽधुना जात आम्यदेवस्य पश्यत ।
धेन्वा बालः प्रसुतस्तु देवरूपीति कौतुकम ॥६४॥
न ज्ञातं तद्रगस्त्यं तु केनापि विधियोगतः ।
गोकर्ण तं सुतं दृष्टा गोकर्ण नाम चाकरोत ॥६५॥
कियत्कालेन तौ जातौ तरूणौ तनयावुभौ ।
गोकर्ण पण्डितो ज्ञानी धुन्धुकारी महाखलः ॥६६॥
स्नानशौचक्रियाहीनो दुर्भक्षी क्रोधवर्धितः ।
दुष्परिग्रहकर्ता च शवहस्तेने भोजनम ॥६७॥

चौरः सर्वजनद्वेषी परवेश्मप्रदीपकः ।
लालनायार्भकान्धृत्वा सद्यः कृपे न्यपातयत ॥६८॥
हिंसकः शस्त्रधारी च दीनान्धानां प्रपीडकः ।
चाण्डालाभिरतो नित्यं पाशहस्तः श्वसंगतः ॥६९॥
तेन वेश्याकुसगेन पित्र्यं वित्तं तु नाशितम ।
एकदा पिततौ ताण्य पात्राणि स्वयमाहरत ॥७०॥
तत्पिता कृपणः प्रोच्चैर्धनहीनो रुरोद ह ।
वन्ध्यत्वं तु समीचीनं कुपुत्रो दुःखदायकः ॥७१॥
क्व तिष्ठामि क्व गच्छमि को मे दुःखं व्यपोहयेति ।
प्राण्यांस्त्यजामि दुःखेन हा कष्ट मम संस्थितम ।\७२॥
तदानीं तु समगत्य गोकर्णो ज्ञानसंयुतः ।
बोधयामास जनकं वैराग्यं परिदर्शयन ॥७३॥
असारः खलु संसारो दुःखरुपी विमोहकः ।
सुतः कस्य धनं कस्य स्नेहवात्र्ज्वलतेऽनिशम ॥७४॥
च चेन्द्रस्य सुखं किंचिन्न सुहं चक्रवर्तिनः ।
सुखमस्ति विरक्तस्य मुनेरेकान्तजीविनः ॥७५॥
मुत्र्चाज्ञानं प्रजारुपं मोहतो नरके गति ।
निपतिष्यति देहोऽयं सर्वं त्यक्त्वा वनं व्रज ॥७६॥
तद्वाक्यं तु समाकर्ण्य़ गन्तुकमः पिताब्रवीत ।
किं कर्वव्यं वने तत त्वं वद सविस्तरम ॥७७॥
अन्धकुपे स्नेहपाशे बद्धः पंगुरहं शठः ।
कर्मणा पतितो नुनं मामुद्धर यदयानिधे ॥७८॥
गोकर्ण उवाच
देहेऽस्थिमांसरुधिरेऽभिमैं त्यजं त्वं जायासुतादिषु सदा ममतां विमुत्र्च ।
पश्यानिशं जगदिदं क्षणभंगनिष्ठं वैराग्यरागरसिको भव भक्तिनिष्ठः ॥७९॥
धर्म भजस्व सततं त्यज लोकधर्मान सेवस्व साधुपुरुषात्र्जाहि कामतृष्णाम ।
अन्यस्य दोषगुणाचिन्तनमाशु मुक्त्वा सेवाकथारसमहो नितरां पिब त्वम ॥८०॥
एवं सुतोक्तिवशतोऽपि गृहं विहाय यातो वन स्थिरमतिर्गतषष्टिवर्षः ।
युक्तो हरेरनुदिनं परिचर्ययासौ श्रीकृष्णमाप नियतं दशमस्य पाठात ॥८१॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमहात्म्ये विरमोक्षो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

माहात्म्य . पंचमोऽध्यायः

सुत उवाच
पितर्युपरते तेन जननी ताडिता भृशम ।
क्व वित्तं तिष्ठति ब्रुहि हनिष्ये लत्तया न चेत ॥१॥
इति तद्वाक्यसंत्रासाज्जनन्या पुत्रदुःखत ।
कूपे पातः कृतो रात्रौ तेन सा निधनं गता ॥२॥
गोकर्णस्तीर्थयात्रार्थ निर्गतो योगसंस्थितः ।
न दुःख्ह न सुखं तस्य न वैरी नापि बान्धवः ॥३॥
धुन्धुकारी गृहेऽतिष्ठत्पंचपण्यवधूवृत्तः ।
अत्यौग्रकर्मकर्ता च तत्पोषणविमुढधीः ॥४॥
एकदा कुलटास्तास्तु भूषणान्यभिलिप्सवः ।
तदर्थ निर्गतो गेहात्कामान्धो मृत्युमस्मरन ॥५॥
यतस्ततश्च सहृत्य वित्तं वेश्म पुनर्गतः ।
ताभ्योऽयच्छत्सुवस्त्राणि भुषनानि कियन्ति च ॥६॥
बहुवित्तचयं दृष्टा रात्रौ नार्यो व्यचारयन ।
चौर्य करोत्यसी नित्यमतो राजा ग्रहीष्यति ॥७॥
वित्तं हृत्वा पुनश्चैनं मारयिष्यति निश्चितम ।
अतोऽर्थगुप्तये गुढमस्माभिः किं न हन्यते ॥८॥
निहत्यैनं गृहीत्वार्थ यास्यामो यत्र कुत्रचित ।
इति ता निश्चयं कृत्वा सुप्तं सम्बद्ध्य रश्मिभिः ॥९॥
पाशं कण्ठे निधायास्य तन्मृत्युमुपचक्रमुः ।
त्वरीतं न ममारासौ चिन्तायुक्तास्तदाभवन ॥१०॥
तत्पांगारसमुहांश्च तन्मुखे हि विचिक्षिपुः ।
अग्निज्वालतिदुःखेन व्याकुलो निधनं गतः ॥११॥
तं देहं मुमुचुर्गर्ते प्रायः साहसिकाः स्त्रियः ।
न ज्ञातं तद्रहस्यं तु केनापीदं तथैव च ॥१२॥
लोकैः पृष्टा वदन्ति स्म यातः प्रियो हि नः ।
आगमिष्यति वर्षेऽस्मिन वित्तलोभकर्षितः ॥१३॥
स्त्रीणां नैव तु विश्वासं दृष्टांनां कारयेदु बुधः ।
विश्वासो यः स्थितो मुढः स दूःखैः परिभुयते ॥१४॥
सुधामयं वचो यासां कामिनां रसवर्धनम ।
हृदयं क्षुरधाराभं प्रियः को नाम योषिताम ॥१५॥
सहत्य वित्तं ता याताः कुलटा बहुभर्तृकाः ।
धुन्धुकारी बभुवाथ महान प्रेतः कुकर्मतः ॥१६॥
वात्यारूपधरो नित्यं धावन्दशदिशोऽन्तरम ।
शीतातपपरिक्लिष्टो निराहारः पिपासितः ॥१७॥
न लेभे शरणं क्वपि हा दैविति मुहुर्वदन ।
कियत्कालेन गोकर्णो मृत लोकादबुध्यत ।\१८॥
अनाथं तं विदित्वैव गया श्राद्धमचीकरत ।
यस्मिस्तीर्थे तु संयति तत्र श्राद्धमवर्तयत ॥१९॥
एवं भ्रमन स गोकर्णः स्वपुरं समुपेयिवान ।
रात्रौ गृहांगणे स्वत्पूमागतोऽलक्षितः परैः ॥२०॥
तत्र सुप्तं स विज्ञान धुन्धुकारी स्वबान्धवम ।
निशीथे दर्शयामास महरौदतरं वपुः ॥२१॥
सकृन्मेषः सकृद्धस्ती सकृच्च महिषोऽभवत ।
सकृदिन्द्रः सकृच्चाग्निः पुनश्च पुरुषोऽभवत ॥२२॥
वैपरीत्यमिदं दृष्टा गोकर्णो धैर्यसंयुक्त ।

अयं दुर्गतिकः कोऽपि निश्चित्याथ तमब्रवीत ॥२३॥
गोकर्ण उवाच
कस्त्वमुग्रतरो रात्रौ कुतो यतो दशामिमाम ।
किं व प्रेतः पिशाचो वा राक्षसोऽसीति शंसनः ॥२४॥
सूत उवाच
एवं पृष्टस्तदा तेन रुदोदोच्चैः पुनः पुनः ।
अशक्तो वचनोच्चारे संज्ञामात्रं चकार ह ।\२५॥
ततोऽत्र्जलौ जलं कृत्वां गोकर्णस्तमुदैयत ।
तत्सेकहतपापोऽसौ प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥२६॥
प्रेत उवाच
अहं भ्राता त्वदीयोऽस्मि धुन्धुकारीती नामतः ।
स्वकीयेनैव दोषेण ब्रह्मात्वं नाधितं मया ॥२७॥
कम्रणो नास्ति संख्या मे महाज्ञाने विवर्तिनः ।
लोकांना हिंसकः सोऽहं स्त्रीभिर्दुःखेन मारितः ॥२८॥
अतः प्रेतत्वमपन्नौ दुर्दशां च वहाम्यहम ।
वताहारेण जीवामि दैवाधीनफलोदयात ॥२९॥
अहो बन्धी कृपासिन्धो भ्रातर्मामाशु मोचय ।
गोकर्णो वचन श्रुत्वा तस्मै वाक्यमथाब्रवीत ॥३०॥
गोकर्ण उवाच
त्वदर्थ तु गयापिण्डो मया दत्तो विधानतः ।
तत्कथं नैव मुक्तोऽसि ममाश्छर्यमिदं महत ॥३१॥
गयाश्राद्धान्न मुक्तिश्चेदुपायो नापरस्त्विह ।
किं विधेयं मया प्रेत तत त्वं वद सविस्तरम ॥३२॥
प्रेत उवाच
गया श्राद्धशतेनापि मुक्तिमे न भविष्यति ।
उपायमपरं कंचित्वं विचारय साम्प्रतम ॥३३॥
इति तद्वक्यमाकर्ण्य गोकर्णो विस्मयं गतः ।
शतश्राद्धैर्न मुक्तिश्चेदशाध्यं मोचनं तव ॥३४॥
इदानी तु निजं स्थानमतिष्ठ प्रेत निर्भयः ।
त्वन्मुक्तिसाधकं किंचिदाचरिष्ये विचार्य च ॥३५॥
धुन्धुकारी निजस्थानं तेनादिष्टस्ततो गतः ।
गोकर्णाश्चिन्तयामास तां रात्रिं न तदध्यगात ॥३६॥
प्रातस्तमागतं दृष्टा लोकाः प्रीत्या समागताः ।
तत्सर्व कथितं तेन यज्जातं च यथा निशि ॥३७॥
विद्वासो योगनिष्ठाश्च ज्ञानिनो ब्रह्मावादिनः ।
तन्मुक्तिं नैव तेऽपश्यन पश्यन्तः शास्त्रंसंचयान ॥३८॥
ततः सर्वे सुर्यवाक्य तन्मुक्तौ स्थापितं परम ।
गोकर्णः स्तम्भनं चक्रे सूर्यवेगस्य वै तदा ॥३९॥
तुभ्यं नमो जगत्साक्षिन ब्रुहि मे मुक्तिहेतुकम ।
तच्छुत्वा दुरतः सूर्य स्फूटिमत्यभ्यभाषत ॥४०॥
श्रामद्भागवतान्मुक्ति सप्ताहं वाचनं कुरु ।
इति सुर्यवचः सर्वैधर्मरूपं तु विश्रुतम ॥४१॥
सर्वेऽब्रुवन प्रयत्नेन कर्तव्य सुकरं त्विदम ।
गोकर्ण निश्चयं कृत्वां वाचनार्थ प्रवर्तितः ॥४२॥
तत्र संश्रवणार्थाय देशग्रामाज्जना ययुः ।
पङ्गवन्धवृधामन्दाश्च तेऽपि पापक्षयाय वै ॥४३॥
समाजस्तु महात्र्जातो देवविस्मयकारकः ।

यदैवासनमास्थाय गोकर्णाऽकथायत्कथाम ॥४४॥
सप्रेतोऽपि तदाऽयातः स्थानं पश्यन्नितस्ततः ।
सप्तग्रन्थियुतं तत्र्यापश्यक्तिचकमुच्छ्रितम ॥४५॥
तन्मुलच्छिद्रमाविष्य श्रवनार्थ स्थितो ह्यसौ ।
वातरुपी स्थितिं कर्तुमशक्तो वंशमाविशत ॥४६॥
वैष्णवं ब्राह्मणं मुख्य श्रोतारं परिकल्प्य सः ।
प्रथमस्कन्धतः स्पष्टमाख्यानं धेनुजोऽकरोत ॥४७॥
दिनान्ते रक्षिता गाथा तदा चित्रं बभुव ह ।
वंशैकग्रन्थिभेदोऽभुत्सशब्दं पश्यतां सताम ॥४८॥
द्वितीयेऽह्नि तथा सायं द्वितीयग्रन्थिभेदनम ।
तृतीयेऽह्नि तथा सायं तृतीयग्रन्थिभेदनम ॥४९॥
एवं सप्तदिनौ श्चैव सप्तग्रन्थिविभेदनम ।
कृत्वा स द्वादशास्कन्धश्रवनाप्रेततां जहौ ॥५०॥
दिव्यरुपधरो जातसुत्लसीदाममण्डितः ।
पीतवासा घनश्यामो मुकुटी कुण्डलन्वितः ॥५१॥
ननाम भ्रातरं सद्यो गोकर्णमिती चाब्रवीत ।
त्वयाहं मोचितो बन्धो कृपया प्रेतकश्मलात ॥५२॥
धन्या भागवती वार्ता प्रेतपीडाविनाशिनी ।
सप्ताहोऽपि तथा धन्यः कृष्णलोकफलप्रदः ॥५३॥
कम्पन्ते सर्वपापानि सप्ताहश्रवणे स्थिते ।
अस्माकं प्रलयं सद्यः कथा चेयं करिष्यति ॥५४॥
आर्द्र्यं शुष्कं स्थुलं वाङमनः कर्मभि कृतम ।
श्रवणं विदहेत्पापं पावकः समिधो यथा ॥५५॥
अस्मिन वै भारते वर्षे सुरिभिर्देवसंसादि ।
अकथाश्राविणां पुंसां निष्फलं जन्म कीर्तितम ॥५६॥
किं मोहतो रक्षितेन सुपुष्टेन बलीयसा ।
अध्रुवेण शरीरेण शुकशास्त्रकथां विना ।\५७॥
अस्थिस्तम्भ स्नायुबद्धं मांसशोणितलेपितम ।
चर्मावनद्धं दुर्गन्धं पात्रं मूत्रपुरीषयोः ॥५८॥
जराशोकविपाकार्त रोगमन्दिरमातुरम ।
दुष्पुरं दुर्धरं दुष्टं सदोषं क्षणभंगुर ॥५९॥
कुमिविंभस्मसंज्ञान्त शरीरमिति वर्णितम ।
अस्थिरेण स्थिरं कर्म कुतोऽयं साधयेन्न ही ॥६०॥
यत्प्रातः संस्कृतं चान्नं सायं तच्च विनश्यति ।
तदीयरससम्पुष्टे काये का नाम नित्यता ॥६१॥
सप्ताहश्रवणाल्लोके प्राप्यते निकटे हरिः ।
अतो दोषनिवृत्यर्थमेतदेव हि साधनम ॥६२॥
बुदबुदा इव तोयेषु मशका इव जन्तुषु ।
जायन्ते मरणायैव कथा श्रवणावर्जिताः ॥६३॥
जडस्य शुष्कवंशस्य यत्र ग्रन्थिविभेदनम ।
चित्रं किमु तदा चित्तग्रन्थिभेदः कथाश्रवात ॥६४॥
भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः ।
क्षीयन्ते चास्य कर्माणि सप्ताहश्रवणे कृते ॥६५॥
संसारकर्दमालेपप्रक्षालनपटीयसि ।
कथातीर्थे स्थिते चित्ते मुक्तिरेव बुधैः स्मृता ॥६६॥
एवं ब्रुवति वै तस्मिन विमानमागमत्तदा ।
वैकुंण्ठवासिभियुउक्तं प्रस्फुरद्दीप्तिमण्डलम ।\६७॥

सर्वेषां पश्यता भेजें विमानं धुन्धुलीसुत ।
विमाने वैष्णवान वीक्ष्म गोकर्णा वाक्यमब्रवीत ॥६८॥
गोकर्ण उवाच
अतैव बहवः सन्ति श्रोतारो मम निर्मलाः ।
आनीतानि विमानानि न तेषां युगतत्कुतः ॥६९॥
श्रवणं समभागेन सर्वेषामिह दृश्यते ।
फलभेदः कुतो जातः प्रबुवन्तु हरिप्रियाः ॥७०॥
हरिदासा ऊचुः
श्रवणस्य विभेदेन फलभेदोऽत्र संस्थितः ।
श्रवणं तु कृतं सर्वैर्न तथा मननं कृतम ।
फलभेदस्ततो जातो भजनादपि मानद ॥७१॥
सत्परातमुपोष्यैव प्रेतेन श्रवणं कृतम ।
मननादि तथा तेन स्थिरचित्ते कृतं भृशम ॥७२॥
अदृढं च हतं ज्ञानं प्रमादेन हतं श्रुतम ।
संदिग्धो हि हतो मन्त्रो व्याग्रचित्तो हतो जपः ॥७३॥
अवैष्णवो हत्तो देशो हतं श्राद्धमपात्रकम ।
हतमश्रोत्रिये दानमनाचारं हतं कुलम ॥७४॥
विश्वासो गुरुवाक्येषु स्वस्मिन्दीनत्वभावना ।
मनोदोषजयश्चैव कथायां निश्चला मतिः ॥७५॥
एवमादि कृतं चेत्स्यात्तदा वै श्रवणे फलम ।
पुनः श्रवान्ते सर्वेषां वैकुण्ठं वसतिध्रुवम ॥७६॥
गोकर्ण तव गोविन्दो गोलोकं दास्यति स्वयम ।
एवमुक्त्वा ययुः सर्वे वैकुण्ठं हरिकीर्तनाः ॥७७॥
श्रावणे मासि गोकर्णः कथामुचे तथा पुनः ।
सत्परात्रवतीं भुयः श्रवणं तैः कृतं पुनः ॥७८॥
कथासमाप्तौ यज्जातं श्रुयतां तच्च नारद ॥७९॥
विमानौः सह भक्तैश्च हरिराविर्बभुव ह ।
जयशब्दा नमः शब्दास्तत्रासन बहवस्तदा ॥८०॥
पांचजन्यध्वनिं चक्रे हर्षात्तत्र स्वयं हरिः ।
गोकर्ण तु समालिंग्याकरोत्स्वसदृशं हरिः ॥८१॥
श्रोतृनन्यन घनश्यामान पीतकौशेयवाससः ।
कीरीटिनः कुण्डलीनस्तथा चक्रे हरिः क्षणात ॥८२॥
तदग्रामे ये स्थिता जीवा आश्चचाण्डालजातयः ।
विमाने स्थापितास्तेऽपि गोकर्णकृपया तदा ॥८३॥
प्रेषिता हरिलोके ते यत्र गच्छन्ति योगिनः ।
गोकर्णेन स गोपालो गोलोकं गोपवल्लभम ।
कथाश्रवणतः प्रीतो निर्ययो भक्तवत्सल ॥८४॥
अयोध्यावसिनः पूर्व यथा रामेण संगता ।
तथा कृष्णेन ते नीता गोलोकं यिगिदुर्लभम ॥८५॥
यत्र सुर्यस्त सोमस्य सिद्धांनां न गतिः कदा ।
तंलोकं ही गतास्ते तु श्रीमद्भागवतश्रवात ॥८६॥
ब्रुमोऽत्र ते किं फलवृनमुज्ज्वलं स्त्पाहयज्ञेन कथासु संचितम ।
कर्णेन गोकर्णकथाक्षरो यैह पीतश्च ते गर्भगता न भुयः ॥८७॥
वताम्बुपर्णाशनदेहशोषणै स्तपोभिरुग्रैश्चिरकालसंचितैः ।
योगैश्चसंयान्ति न तां गतिं वै सप्ताहगाथाश्रवणेन यान्ति याम ॥८८॥
इतिहासमिमं पुण्यं शाण्डिल्योऽपि मुनीश्चरः ।
पठते चित्रकुटस्थो ब्रह्मानन्दपरिप्लुतः ॥८९॥

आख्यानमेतत्परमं पवित्रं श्रुत सकृदै विदहेदघौघम ।
श्राद्धे प्रयुक्तं पितृतृप्तिमावहे न्नित्यं सुपाठादपुनर्भवं च ॥९०॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतामाहात्म्ये गोकर्णमोक्षवर्णनं नाम पंचमोऽध्यायः ॥५॥

माहात्म्य . षष्ठोऽध्यायः

कुमारा ऊचुः
अथ ये सम्प्रवक्ष्यामः सप्ताहश्रवणे विधिम ।
सहायैर्वसुभिश्चैव प्रायः साध्यो विधिः स्मृतः ॥१॥
दैवज्ञं तु समाअहुय मुहुर्तं पृच्छय यत्नतः ।
विवाहे यादृशं वित्तं तादृशं परिकल्पयेत ॥२॥
नभस्य आश्वोनेर्जी च मार्गशीर्षः शुचिर्नभाः ।
एते मासाः काथारम्भे श्रोतृणां मोक्षसुचकाः ॥३॥
मासानां विप्र हेयानि तानि त्याज्यानि सर्वथा ।
सयायाश्चेतरे तत्र कर्वव्याः सोद्यमाश्च ये ॥४॥
देशे देशे तथा सेयं वार्ता प्रेष्या प्रयत्नतः ।
भविष्यति कथा चात्र आगन्तव्यं कुटुम्बिभिः ॥५॥
दुरेहरिकथाः केचिद्दुरेचाच्युतकीर्तनाः ।
स्त्रियः शुद्रादयो ये च तेषां बोधो यतो भवेत ॥६॥
देशे देशे विरक्ता ये वैष्णवाः कीर्तनोत्सुकाः ।
तेष्वेव पत्रं प्रेष्यं च तल्लेखनमितीरितम ॥७॥
सतां समाजो भविता सत्परात्रं सुदुर्लभः ।
अपूर्वरससरूपैवा कथा चात्र भविष्यति ॥८॥
श्रीभागवतपीयुषपानाय रसलम्पटाः ॥९॥
नावकाशः कदचिच्चेद्दिनमात्रं तथापि तु ।
सर्वथाऽऽगमनं कार्यं क्षणोऽत्रैव सुदुर्लभः ॥१०॥
एवमाकारणं तेषां कर्तव्यं विनयेन च ।
आगन्तुकांना सर्वषां वासस्थानानि कल्पयेत ॥११॥
तीर्थे वापि वने वापि गृहे वा श्रवणंमतम ।
विशाला वसुधा यत्र कर्तव्यं तत्कथास्थलम ॥१२॥
शोधनं मार्जनं भूमेर्ल्पनं धातुमण्दनम ।
गृहोपस्करमुदधुत्य गुहकोणे निवेशयेत ॥१३॥
अर्वाक्पचांहतो यत्नादास्तीर्णानि प्रमेलयेत ।
कर्तव्यो मण्दपः प्रोच्चैः कदलीखण्डमण्डितः ।\१४॥
फलपुष्पदलैर्विष्वग्वितानेन विराजितः ।
चतुर्दिक्षु ध्वजारोपो बहुसम्पद्विराजितः ॥१५॥
ऊर्ध्व सप्तैव लोकाश्च कल्पनीयाः सविस्तरम ।
तेषु विप्रा विरक्ताश्च स्थापनीयाः प्रबोध्य च ॥१६॥
पुर्व तेषामासनानि कर्तव्यानि यथोत्तरम ।
वक्तश्चापि तदा दिव्यमासनं परिकल्पयेत ॥१७॥
उदडमुखो भवेद्वक्ता श्रोता वै प्राडमुखस्तदा ।
प्राडमुखश्चैद्भवक्ता श्रोत चोदडमुखस्तदा ॥१८॥
अथव पूर्वदिग्ज्ञेया पुज्यपुजकमध्यतः ।
श्रोतृणामागमे प्रोक्ता देशकालादिकोविदैः ॥१९॥
विरको वैष्णवो विप्रो वेदशास्त्रविशुद्धिकृत ।
दृष्टान्तकुशलो धीरो वक्ता कर्योऽतिनिःस्पृहः ॥२०॥
अनेकधर्मविभ्रान्ताःस्त्रैणाः पाखण्डवादिनः ।
शुकशास्त्रकथोच्चारे त्याज्यास्त्रे यदि पण्डिताः ॥२१॥
वक्तुः पार्श्वैसहायार्थमन्यः स्थाप्यस्तथाविधाः ।
पण्डितः संशयच्छेत्ता लोकबोधनतत्परः ॥२२॥
वक्त्रा क्षौरं प्रकर्तव्यं दिनादर्वाग्व्रताप्तये ।

अरुणोदयेऽसौ निर्वर्त्य शौच स्नान समाचरेत ॥२३॥
नित्यं संक्षेपतः कृत्वा संध्याद्यं स्वं प्रयत्नतः ।
कथाविघ्नविघाताय गणनाथं प्रपुजयेत ॥२४॥
पितृन संतर्प्य शुद्धर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत ।
मण्डलं च प्रकर्तव्य तंत्र स्थाप्यो हरिस्तथा ॥२५॥
कृष्णमुद्दिश्य मन्त्रेण चरेत्पूजाविधिं क्रमात ।
प्रदक्षिननमस्कारान पूजान्ते स्तुतिमाचरेत ॥२६॥
संसारसागरे मग्नं दीनं मां करुणनिधे ।
कर्ममोहगृहीतांग मामुद्धार भवार्णवात ॥२७॥
श्रीमद्भागवतस्यापि ततः पूजा प्रयत्नतः ।
कर्तव्या विधिना प्रीत्या धूपदीपसमन्विता ॥२८॥
ततस्तु श्रीफलं धृत्वा नमस्कारं समाचरेत ।
स्तुतिः प्रसन्नचित्तेनं कर्तव्या केवलं तदा ॥२९॥
श्रीमद्भागवताख्योऽयं प्रत्यक्षः कृष्न एव ही ।
स्वीकृतोऽसि मय नाथ मुक्त्यर्थ भवसागरे ॥३०॥
मनोरथो मदीयोऽयं सफलं सर्वथा त्वया ।
निर्विघ्नेनैव कर्तव्यो दासोऽहं तव केशव ॥३१॥
एवं दीनवचः प्रोच्य वक्तारं चाथ पूजयेत ।
सम्भूष्य वस्त्रभूषाभिः पुजान्ते तं च संस्तवेत ॥३२॥
शुकरूपप्रबोधन सर्वशास्त्रविशारद ।
एतत्कथाप्रकाशेन मदज्ञानं विनाशय ॥३३॥
तदग्रे नियमः पश्चात्कर्तव्यः श्रेयसे मुदा ।
सत्परात्रं यथाशक्त्या धारणीयः स एव ही ॥३४॥
वरणं पंचविप्राणां कथाभंगनिवृत्तये ।
कर्तव्य तैर्हरेर्जाप्यं द्वादशाक्षरविद्यया ॥३५॥
ब्राह्मणान वैष्णवांश्चान्यास्तथा कीर्तनकारिणः ।
नत्वा सम्पूज्य दत्ताज्ञः स्वयमासनमविशेत ॥३६॥
लोकवित्तधनागापुत्रचिन्तां व्यदस्य च ।
कथाचित्तः शुद्धमतिः स लभेत्फलमुत्तमम ॥३७॥
आसुर्योदयमारभ्य सार्धत्रिप्रहरान्तकम ।
वाचनीया कथा सम्यग्धीरकण्ठं सुधीमता ॥३८॥
कथाविरामः कर्तव्यो मध्याह्ने घटिकाद्वयम ।
तत्कथामनु कार्यं वै कीर्तनं वैष्णवैस्तदा ॥३९॥
मलमूत्रजयार्थ ही लघ्वाहार ; सुखावहः ।
हविष्यान्नेन कर्तव्यो होकवारं कथार्थिना ॥४०॥
उपोष्य सत्परात्रं वै शक्तिश्चेच्छृणुयात्तदा ।
घृतपानं पयः पानं कृत्वा वै श्रृणुयात्सुखम ॥४१॥
फलाहारेण व भाव्यमेकभुक्तेन वा पुनः ।
सुखसाध्यं भवेद्यतु कर्तव्यं श्रवणाय तत ॥४२॥
भोजनं तु वरं मन्ये कथा श्रवणकारकम ।
नोपवासो वरः प्रोक्तः कथाविघ्नकरो यदि ॥४३॥
सप्ताहव्रतिनं पुंसां नियमाच्छृणू नारद ।
विष्णुदीक्षविहीनानां नाधिकारः कथाश्रवे ॥४४॥
ब्रह्माचर्यमधः सुप्तिः पत्रावल्यां च भोजनम ।
कथासमाप्तौ भुक्तीं च कुर्यान्नित्यं कथाव्रती ॥४५॥
द्विदलं मधु तैलं च गरिष्ठान्नां तथैव च ।
भावदृष्य पर्युषिअ जहन्नित्यं कथावृत्ती ॥४६॥

कामं क्रोधं मंदमान मत्सरं लोभमेव च ।
दम्भं मोहं तथा द्वेषं दुरयेच्च कथाव्रती ॥४७॥
वेदवैष्णविप्राणां गुरुगोव्रतिनां तथा ।
स्त्रीराजमहतां निन्दां वर्जयेद्यः कथाव्रती ॥४८॥
रजस्वलान्त्यजम्लेच्छप्तिव्रात्यकैस्तथा ।
द्विजाद्विडिवेदबाम्हौश्च न वदैद्यः कथाव्रती ॥४९॥
सत्यं शौचं दयां मौनमार्जवं विनयं तथा ।
उदारमानसं तद्वदेवं कुर्यात्कथाव्रती ॥५०॥
दरिद्रश्च क्षयी रोगी निर्भाग्यः पापकर्मवान ।
अनपत्यो मोक्षकामः श्रृणुयाच्च कथामिमाम ॥५१॥
अपुष्पा काकवन्ध्या व वन्ध्या या च मृतार्भका ।
स्नवद्गर्भा च या नारी तया श्राव्या प्रयत्नतः ॥५२॥
एतेषु विधिना श्रावे तदक्षयतरं भवेत ।
अत्युत्तमा कथा दिव्या कोटियज्ञफलप्रदा ॥५३॥
एवं कृत्वा व्रतविधिमुद्यापनमथाचरेत ।
जन्माष्टमीव्रतमिव कर्तव्य फलकांक्षिभिः ॥५४॥
अकिंचनेषु भक्तेषु प्रायो नोद्यापनाग्रह ।
श्रवणेनैव पुतास्ते निष्कामा वैष्णवा यतः ॥५५॥
एवं नगाहयज्ञेऽस्मिन समाप्ते श्रोतुभिस्तदा ।
पुस्तकस्य च वक्तुश्च पूजा कार्यातिभक्तितः ॥५६॥
प्रसादतुलसीमाला श्रोतुभ्यश्चाथ दीयताम ।
मृदगंतालललित कर्तव्य कीर्तन ततः ॥५७॥
जयशब्द नमः शब्दं शंखशब्दं च कारयेत ।
विप्रेभ्यो याचकेभ्यश्च वित्तमन्नं च दीयताम ॥५८॥
विरक्तश्चेद्भवेच्छ्रोता गीता वाच्या परेऽहनि ।
गृहस्थश्चेत्तदा होमः कर्तव्य कर्मशान्तये ॥५९॥
प्रतिश्लोकंतु जुहुयाद्विधिना दशमस्य च ।
पायसं मधु सर्पिश्च तिलान्नादिकसंयुतम ॥६०॥
अथवा हवणं कुर्याद्रायत्र्या सुसमाहितः ।
तन्मयत्वापुराणस्य परमस्य च तत्त्वतः ॥६१॥
होमशक्तौ बुधो हौम्यं दद्यात्तत्फलसिद्धये ।
नानाच्छिद्रनिरोधार्थं न्युनतधिकतानयोः ॥६२॥
दोषयोः प्रशमार्थं च पठेन्नामसहस्त्रकम ।
तेन स्यात्सफलं सर्व नास्त्यस्मादधिकं यतः ॥६३॥
द्वाद्श ब्राह्मणानु पश्चाद्भोजयेन्मधुपायसैः ।
दद्योआत्सुवर्ण धेनु च व्रतपूर्णत्वहेतवे ॥६४॥
शक्तौ पलतयमितं स्वर्णसिंहं विधाय च ।
तत्रास्य पुस्तकं स्थाप्य लिखित ललिताक्षरम ॥६५॥
सम्यपुज्यवाहनाद्यैस्तदुपचारैः सदक्षिणम ।
वस्त्रभुषणगन्धद्यैः पुजिताय यतात्मने ॥६६॥
आचार्याय सुधीर्दत्वा मुक्तः स्याद्भवबन्धनैः ।
एवं कृते विधाने च सर्वपापनिवारणे ॥६७॥
फलदं स्थात्पुराणं तु श्रीमद्भागवतं शुभम ।
धर्मकामार्थमोक्षाणां साधनं स्यान्न संशयः ॥६८॥
कुमारा ऊचुः
इति ते कथितं सर्वं किं भुयः श्रोतुमिच्छसि ।
श्रीमद्भागवतेनैव भुक्तिमुक्ती करे स्थिते ॥६९॥

सुत उवाच
इत्युक्त्वा ते महात्मानः प्रोचुर्भागवतीं कथाम ।
सर्वपापहरं पुण्यां भुक्तीमुक्तिप्रदायिनीम ॥७०॥
श्रृण्वतां सर्वभुतांना सप्ताहं नियतात्मनाम ।
यथाविधि ततो देवं तुष्टुवः पुरुषोत्तमम ॥७१॥
तदन्ते ज्ञानवैरग्यभक्तीना पुष्टता परा ।
तारुण्यं परमं चाभूत्सर्वभूतमनोहरम ॥७२॥
नारदश्च कृतार्थोऽभुत्सिद्धे स्वीये मनोरथे ।
पुलकीकृतसर्वांगः परमानन्दसम्भृतः ॥७३॥
एवं कथां समाकर्ण्य नारदो भगवत्प्रियः ।
प्रेमगद्गदया वाचा तानुवाच कृतात्र्जलिः ॥७४॥
नारद उवाच
धन्योऽस्म्तनुगृहीतोऽस्मि भवद्भिः करुणापरै ।
अद्य मे भगवाँल्लब्धः सर्वपपहरो हरिः ॥७५॥
श्रवनं सर्वधर्मेभ्यो वरं मन्ये तपोधनाः ।
वैकुण्ठस्थो यतः कृष्णः श्रवणद्यस्य लभ्यते ॥७६॥
सूत उवाच
एवं ब्रुवति वै तत्र नारदे वैष्णवोत्तमे ।
परिभ्रमन समायातः शुको योगेश्वरस्तदा ॥७७॥
तत्राययौ षोडशवार्षिस्तदा व्यासात्मजो ज्ञानमहाब्धिचन्द्रमाः ।
कथावसाने निजलाभपुर्णः प्रेम्ना पठन भागवतं शनैः शनैः ॥७८॥
दृष्ट्वा सदस्याः परमोरुतेजसं सद्यः समुत्थायं ददुर्मंमहासनम ।
प्रीत्या सुरर्षिस्तमपुजयत्सुखं स्थितोऽवदत्संश्रुणुतामलां गिरम ॥७९॥
श्रीशुक उवाच
निगमकल्पतरोर्गलितं फलं शुकमुखादमृतद्रवसंयुतम ।
पिबत भागवतं रसमालयं मुहुरहो रसिका भुवि भावुकाः ॥८०॥
धर्म प्रोज्झितकैतवोऽत्रपरमो निर्मत्सराणां सतां वेद्य वास्तवमत्र वस्तु शिवदं तापत्रयोन्मुलनम ।
श्रीमद्भागवते महामुनिकृते किं वा परैरीश्वरः सद्यो हृद्यवरुध्यतेऽत्र कृतिभिः शूश्रूषुभिस्तत्क्षणात ॥८१॥
श्रीमद्भागवतं पुराणातिलकं यद्वैष्णवानां धनं यस्मिन पारमहंस्यमेवममल ज्ञानं परं गीयते ।
यत्र ज्ञानविरागभक्तिसहितं नैष्कर्म्यमाविष्कृतं तच्छ्रण्वन प्रपठन विचारणपरो भक्त्या विमुच्येन्नरः ॥
८२॥
स्वर्गे सत्ये च कैलासे विकुण्ठे नास्त्ययं रसः ।
अतः पिबन्तु सभ्दाग्या मा मा मुत्र्चत कर्हिचिंत्त ॥८३॥
सुत उवाच
एवं ब्रुवाणे सति वादारायणौ मध्ये सभायां हरिराविरसीत ।
प्रह्लादबल्युद्धवपालुग्नादिभि र्वृत्तः सुरर्षिस्तमपुजयच्च तान ॥८४॥
दृष्ट्चा प्रसंन्नं महदासने हरिं ते चक्रिरे कीर्तनमग्रतस्तदा ।
भवो भवान्या कमलासनस्तु तत्रागमत्कीर्तनदर्शनाय ॥८५॥
प्रह्लादस्तालधारी तरलगतितया चोद्धवः कांस्यधारी वीणाधारी सुरर्षिः स्वरकुशलतया रागकर्तार्जुनोऽभूत
।
इन्द्रोऽवादी न्मृदंड जयजयसुकराः कीर्तने ते कुमारा यत्राग्रे भाववक्ता सरसरचनया व्यासपुत्रो बभुव
॥८६॥
ननर्त मध्ये त्रिकमेव तत्र भक्त्यादिकानां नटवत्सुतेजसाम ।
अलौकिकं कीर्तनमेतदीक्ष्य हरिः प्रयन्नोऽपि वचोऽब्रवीत्तत ॥८७॥
मत्तो वरं भाववृताद वृणुध्वं प्रीतः कथाकीर्तनतोऽस्मि साम्प्रतम ।
श्रुत्वेति तद्वाक्यमतिप्रसन्नाः प्रेमार्द्रचित्ता हरिमुचिरे ते ॥८८॥
नगाहगाथासु च सर्वभक्तै रेभिस्त्वया भाव्यमिति प्रयत्नात ।

मनोरथोऽयं परिपुरणीय स्तथेति चोक्त्वान्तरधीयताच्युतः ॥८९॥
ततोऽनमत्तच्चरणेषु नारद स्तथा शुकादीनपि तापसांश्च ।
अथ प्रह्लष्टा परिनाष्टमोहाः सर्वे ययुः पीतकथामृतास्ते ॥९०॥
भक्तिः सुताभ्यांसह रक्षिता सा शास्त्रे स्वकीयेऽपि तदा शुकेन ।
अतो हरिर्भागवतस्य सेवना चित्तं समायाति हि वैष्णवानाम ॥९१॥
दारिद्रयदुःखज्वरदाहितानां मायपिशाचीपरिमर्दितानाम ।
संसारसिन्धी परिपातितानां क्षेमाय वै भागवतं प्रगर्जति ॥९२॥
शौनक उवाच
शुकेनोक्तं कदा राज्ञे गोकर्णेन कदा पुनः ।
सुरर्षये कदा ब्राह्मोश्च्छिन्धि मे संशय त्विमम ॥९३॥
सूत उवाच
आकृष्णनिर्गमात्त्रिंशद्वर्षाधिकगते कलौ ।
नवमीतो नभस्ये च कथारम्भं शुकोऽकरोत ॥९४॥
परीक्षिच्छ्रवणान्ते च कलौ वर्षशतद्वये ।
शुद्धे शुचौ नवम्यां च धेनुजोऽकथयत्कथाम ॥९५॥
तस्मादपि कलौ प्राप्ते त्रिंशद्वर्षगते सति ।
ऊचुरूर्जे सिते पक्षे नवम्यां ब्रह्माणः सुताः ॥९६॥
इत्येतत्ते समाख्यांत यत्पुष्टऽहं त्वयानघ ।
कलौ भागवती वार्ता भवरोगविनाशिनी ॥९७॥
कृष्णप्रियं सकलकल्मषनाशंनं च मुक्त्येकहेतुमिह भक्तिविलासकरि ।
सन्तः कथानकमिदं पिबतादरेण लोके हि तीर्थपरिशीलनसेवया किम ॥९८॥
स्वपुरुषमपि वीक्ष्य पाशह्स्तं वदति यमः किल तस्य कर्णमुले ।
परिहर भगवत्कथासु मत्तन प्रभुरहमन्यनृणां न वैष्णवानाम ॥९९॥
असारे संसारे विषयविषसंगांकुलधियः क्षणार्धं क्षेमार्थं पिबत शुकगाथातुलसुधाम ।
किमर्थं व्यर्थं भो व्रजत कुपथे कुत्सितकथे परिक्षित्साक्षी यच्छ्रवणगतमुक्त्युक्तिकथने ॥१००॥
रसप्रवाहसंस्थेन श्रीशुकेनेरिताकथा ।
कण्ठ सम्बध्यते येन स वैकुण्ठप्रभूर्भवेत ॥१०१॥
इति च परमगुह्मां सर्वसिद्धान्तसिद्धं सपदि निगदितं ते शास्त्रपुंच विलोक्य ।
जगति शुककथातो निर्मलं नास्ति किंचित पिब परसुखहेतोर्द्वादशस्कन्धासारम ॥१०२॥
एतां यो नियततया श्रृणोति भक्त्या यश्चैनां कथयति शुद्धवैष्णवाग्रे ।
तौ सम्यग्विधिकरणात्फलं लभेते याथाथ्यान्नि ही भुवने किमप्यसाध्यम ॥१०३॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये श्रवणविधिकथनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥
॥ समाप्तमिदं श्रीमद्भागवतमाहात्म्यम् ॥
॥ हरिः ॐ तत्सत् ॥